

Building with Nature

HPZ: Belevingsonderzoek

Inventarisatie rapportage

- 1. Interviews omgevingsmanagers***
- 2. Vergelijkingsonderzoek evaluatie beleving***
- 3. Analyse Zienswijze reacties***

Auteur: Oswald Lagendijk

Datum: 22 juni 2016

Versie: 1.0 (finaal)

Dit rapport is onderdeel van het Ecoshape Innovatieproject Hondsbossche en Pettemer Zeewering (volgens de productentabel in het Projectmanagementplan (PMP); p. 11).

Inhoudsopgave

Inleiding

Versterking van de Hondsbossche en Pettemer Zeewering

Rapport Verslagen interviews omgevingsmanagers HPZ

Rapport Vergelijkingsonderzoek evaluatie beleving

Rapport Analyse Zienswijze reacties.

Inleiding

Versterking van de Hondsbossche en Pettemer Zeewering (HPZ)

Onlangs is de versterking van de Hondsbossche en Pettemer Zeewering (HPZ), ook wel afgekort als Kustversterking HPZ (KHPZ), in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) afgerond. De HPZ is versterkt met een volledig zandige oplossing om de dubbele doelstelling, veiligheid en ruimtelijke kwaliteit, van het project te realiseren. Het ontwerp bestaat uit een zachte ondiepe vooroever (strand) met verschillende soorten duinhabitats. Deze gekoppelde systemen voorzien in de primaire veiligheid en realiseren tegelijkertijd de gevraagde ruimtelijke kwaliteit. Het meekoppelen van natuur- en recreatiedoelstellingen en het gebruik van natuurlijke processen, zoals bij de HPZ is gedaan, is in lijn met de Building with Nature (BwN) filosofie. Het nieuwe duingebied heeft de naam Nieuwe Hondsbossche Duinen (NHD) gekregen.

Het monitoringprogramma dat sinds de aanleg van de NHD van start is gegaan behandelt een drietal thema's: natuur, ontwerp en beleving. Onderhavige rapportage behandelt het thema beleving. Er zijn in 2015 drie inventariserende onderzoeken uitgevoerd. Omgevingsmanagers van van Oord, Boskalis, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en provincie Noord-Holland zijn geïnterviewd. De verslagen zijn samengevat en gebundeld. Er is een verkenning uitgevoerd bij andere afgeronde kustversterkingsprojecten waarbij gekeken is of deze projecten ook en zo ja hoe, geëvalueerd zijn op het thema beleving. En tot slot zijn de ruim 50 zienswijzen op het uiteindelijke plan voor de nieuwe zeewering geanalyseerd ten behoeve van een op te stellen questionnaire.

**Verslagen interviews
omgevingsmanagers HPZ**

concept

Titel

Verslagen interviews omgevingsmanagers HPZ

Project

1220732-000

Kenmerk

1220732-000-ZKS-0006

Trefwoorden

Hondsbossche- en Pettemer Zeewering. HPZ. Belevingsonderzoek.

Samenvatting

Omgevingsmanagers van Boskalis, van Oord, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en Provincie Noord Holland zijn geïnterviewd over hun rol tijdens de planvorming en uitvoering van de nieuwe HPZ.

Versie	Datum	Auteur	Paraaf	Review	Paraaf	Goedkeuring	Paraaf
	jun. 2016	O.G. Lagendijk T. de Leijer		A.W. Minns		F.M.J. Hoozemans	

Status

concept

Dit document is een concept en uitsluitend bedoeld voor discussiedoeleinden. Aan de inhoud van dit rapport kunnen noch door de opdrachtgever, noch door derden rechten worden ontleend.

**Verslagen interviews
omgevingsmanagers HPZ**

Naam, organisatie, functie	Anita Willig, Projectmanager HHNK
<p>Hoe heeft u het meenemen van omgevingsaspecten in het project ervaren:</p> <ul style="list-style-type: none"> -tijdens de aanbestedingsprocedure? -tijdens de uitvoering? -na de uitvoering? 	<p>Een belangrijk moment is wanneer er voor het voorkeursalternatief is gekozen. Oorspronkelijk waren er 4 alternatieven, en het was helemaal niet duidelijk dat het een zandige oplossing zou worden. Beleving heeft echter niet zo zwaar gewogen. Het moest veilig zijn, en ruimtelijke kwaliteit hebben. Toen kwam heel duidelijk een zandige oplossing naar voren, vooral bij het creëren van ruimtelijke kwaliteit. Een zandige kust zorgt namelijk voor meer kansen voor recreatie en andere natuur. Lokale mensen willen behouden wat ze hebben. Er is wat meer aan gedaan in andere gebieden om aan de eisen van natuurorganisaties te voldoen, zoals de duinvallei.</p>
<p>Hoe zijn jullie tot de keuzes gekomen voor het ontwerp van de omgevingsaspecten (bv. panoramaduin, duinlandschap, wilgenrijen, stroblokken)</p>	
<p>Hoe hebt u de tijdsplanning van het project ervaren?</p>	<p>Afweging tot voorkeursalternatief is heel intensief geweest. Alle neuzen dezelfde kant op krijgen heeft ook veel tijd gekost. De keuze voor design & construct is pas laat gekomen.</p>
<p>Waren er genoeg financiële en communicatieve middelen in relatie tot de omgevingsaspecten aanwezig?</p>	<p>Ik vind omgevingsmanagement niet alleen communicatie, maar zeker in de fase waar je parallel aan je aanbesteding randvoorwaardelijk alles op orde is, moet je alle vergunningen hebben en zorgen dat alles geregeld is. Communicatie is belangrijk, maar in geld is het niet zo belangrijk in opzichte naar de anderen. Als je naar financieel kijkt zit het gros van het geld in het afronden van onderzoeken etc.</p>
<p>Was er genoeg kennis en ervaring v.w.b. de omgevingsaspecten? En zo niet, hoe hebben jullie die binnengehaald?</p>	<p>Ja, dat denk ik wel. 3d animaties helpt wel om mensen duidelijk te maken wat er gaat komen, maar dit hebben we niet gedaan. Verder zijn er weinig dingen die we van tevoren hadden bedacht.</p>
<p>Waren de juiste stakeholders voor deze omgevingsaspecten bij het project betrokken,</p>	<p>Er hadden er niet meer of minder moeten zijn. De strandtenten en surfers zijn er later</p>

of hadden dit er ook minder of meer kunnen zijn? Zo ja, welke moesten erbij/hadden er buiten kunnen blijven?	bijgekomen, maar niet te laat. Natuurorganisaties hebben er vanaf begin af aan in gezeten.
Hoe verliep het proces v.w.b. deze omgevingsaspecten? Wat ging er goed, en wat kon er beter? Wat waren de verrassingen?	Tijdens de uitvoering was de waterspanning in de dijk wat hoger dan verwacht, maar dat is een veiligheidsaspect. De slootkant ging wel onderuit. Het zijn incidentjes.
Hoe was de interne communicatie binnen het consortium op omgevingsaspecten?	Heel goed, de relatie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer is erg goed. Het werkt goed dat de opdrachtgever en opdrachtnemer vlak bij elkaar zitten. Er is tussen beheer van HHNK en de aannemer wel een verschil in gedachten en manier van beheren.
Hoe was de communicatie met de stakeholders resp. externe betrokkenen op omgevingsaspecten?	
Zijn alle stakeholders (tot nu toe) hun afspraken nagekomen?	
Zijn er onverwachte gebeurtenissen voorgevallen? Zo ja, hoe is hier mee omgegaan, en hoe kan dit de volgende keer voorkomen worden?	
Is het gewenste resultaat behaald in termen van gestelde doelen voor omgevingsaspecten, en bent u tevreden?	
In hoeverre zijn de omgevingsaspecten van invloed geweest op <ul style="list-style-type: none"> - Het tijdsverloop en -planning van het gehele project - De kwaliteit van het ontwerp - De kosten 	<ul style="list-style-type: none"> - Het heeft er toe geleid dat het voortraject heel zorgvuldig is gedaan, en dat kost tijd maar heeft zichzelf terugbetaald. - Dankzij dat zorgvuldige voortraject is de kwaliteit goed. Er is wel iets wat ik anders zou doen. We hebben met EMVI gewerkt, dus je laat zien dat je waardering hebt voor recreatie, maar het is nu wel een probleem recreatiefactoren gaat onderhouden. Dit had van tevoren contractueel beter afgesproken moeten worden. - In de uitvoering niet. Misschien in het voortraject wel.
In hoeverre dragen de omgevingsaspecten van dit concept bij aan een vermarktbaar exportproduct?	

Naam, organisatie, functie	Ard van Eck, HHNK, omgevingsmanager
Omschrijving werkzaamheden/verantwoordelijkheden	Het voorstadium voor de vergunningen, en dat alles op dat gebied op tijd en goed geregeld werd. Monitoring valt er ook onder, evenals communicatie naar stakeholders en bewoners.
Hoe was het project tot aan de eerste uitvoerende werkzaamheden gepland? (Welke procedure, periode, organisatie)	Dit was een crisis en herstel procedure, een behoorlijk lange periode, het stadium waarin het voorkeursalternatief besproken werd. Dat liep al vanaf 2005 tot aan 2010, en uiteindelijk kwam de keuze voor zand. Op de datum 11/12/13 is de aannemerscombinatie bekend gemaakt. Natuur, landschap en recreatie speelde voornamelijk tot 11/12/13. Als voorbeeld van de Ruimtelijke Kwaliteit zijn er 2 extra opgangen gekomen. Dat zou je ook mee kunnen nemen (dit is na 11/12/13 gebeurd). Het fietspad is een vreemde eend in de bijt, evenals het panoramaduin, aangezien dit allebei geen onderdeel is van het programma Ruimtelijke Kwaliteit. Natuurpolders etc. komen echter wel voort uit het programma, evenals uitkijkpunten (panoramaduin niet meegerekend). De opdracht komt voort uit het HWBP en HHNK is uitvoerder. RWS is verantwoordelijk voor het onderhoudscontract.
Is dit proces verlopen volgens tijdsplanning?	Ja. In 2011 is er een planning sessie geweest, toen is de hele planning uitgeschreven. Alle termijnen zijn gehaald. Er lagen 5 voorstellen van aannemers. 3 zijn op het laatst overgebleven. Degene die het niet geworden zijn hebben een vergoeding gehad om de kosten te dekken.
Waren er genoeg financiële en communicatieve middelen aanwezig?	De financiële middelen waren voldoende. Qua communicatie ook. Is nooit een

	probleem geweest.
Was er genoeg kennis en ervaring voor wat betreft N,L & R aspecten?	<p>Kennis kwam vanuit de adviesgroep en allerlei partijen zoals ecologen en natuurorganisaties. We hebben alles uit de kast gehaald om de bezwaren juridisch te bedienen, en zodoende 5 miljoen euro aan maatregelen genomen. De lading was dan ook om geen enkel risico te nemen op dat gebied, aangezien we al 6/7 keer bij de Raad van State hebben gestaan en er in het voortraject al heel veel tijd verloren was gegaan.</p> <p>De keuze maken voor de zandige oplossing duurde lang. Eerst leek het erop dat de dijk verhoogd zou gaan worden, toen kwam er vanuit de provincie support voor zand door de ruimte die zou ontstaan voor recreatie en natuur. In 2011 is voor zand gekozen.</p>
Waren de juiste stakeholders bij het project betrokken, of hadden dit er ook minder of meer kunnen zijn? Zo ja, welke moesten erbij/hadden er buiten kunnen blijven?	De stakeholders waren aardig breed in het vizier. De adviesgroep bestond al sinds 2005/2006 en was al vrij snel aanwezig. De adviesgroep vertegenwoordigt bijvoorbeeld natuurgroepen, recreatie en LTO. De adviesgroep was vooral een zendend orgaan. Er was daarnaast een SOK met de provincie, HHNK en natuurorganisaties. Er is ook een SOK voor RK.
Hoe verliep het proces voor wat betreft N, L & R aspecten? Wat ging er goed, en wat kon er beter? Wat waren de verrassingen?	<p>(Moeilijke vraag, onduidelijk). De beheerclub is er voor de waterveiligheid, dus alles wat daar niet in bijdraagt hoeven zij niet aan bij te dragen.</p> <p>HHNK is best een conservatief orgaan. Een leerpuntje voor de provincie is dat er bij verkiezingen 'positieve exposure' komt voor stemmen, dit hoeft niet.</p> <p>Je weet niet of het nog sneller of beter had gekund. Het had wel wat zorgvuldiger gekund met meer afstemming en kortere informatiestromen, maar wie weet wat dan de uitkomst is. Er had geld bespaard kunnen worden door dingen niet te onderzoeken die toch niet gebruikt worden. Tijd is de grote bepalende factor in dit project. Een verrassing is dat er flink gedeald moest worden met de natuurorganisaties om alles rond te krijgen.</p>
Hoe was de interne communicatie binnen het opdrachtgeversteam (HHNK, RWS &	Communicatie met de natuurorganisatie was behoorlijk frequent. 1 keer in de 2 maanden

Provincie) voor wat betreft N, L & R aspecten?	was er een sessie op hoog niveau, en dit was niet voortdurend clashen. Er is wel veel tijd en aandacht aan besteedt. Dat is zorgvuldig gebeurd, en het HHNK heeft daar een open en uitnodigende houding in.
Hoe was de communicatie met de stakeholders resp. externe betrokkenen?	De communicatie verliep via de nieuwsbrief, de website en informatieavonden. Hier kwamen niet echt verrassingen uit.
Zijn alle stakeholders (tot nu toe) hun afspraken nagekomen?	Ja. De nodige mensen maken wel gebruik van de nadeelcompensatie, en dat wordt afgehandeld. Maar dit gaat meer over hoe HHNK hun afspraken nakomen. Maar de indruk is wel dat iedereen hun afspraken goed nakomt.
Zijn er onverwachte gebeurtenissen voorgevallen? Zo ja, hoe is hier mee omgegaan, en hoe kan dit de volgende keer voorkomen worden?	Het is wel spannend geweest met het proces van de Raad van State over voedselbeschikbaarheid van scholeksters. Het onder het zand gooien van de Stredammen ging volgens hen te snel. Het risico was aanwezig dat de baggerschepen stil gelegd zouden worden, wat extra geld zou kosten. Er zijn ook explosieven gevonden voor de kust, uit de tweede wereldoorlog. Dat is wel een les van RWS, om toch een vooronderzoek te doen naar explosieven. Een vergunning is afgegeven terwijl er wel wat gevaar was.
Is het gewenste resultaat behaald in termen van kwaliteit N, L & R aspecten, en bent u tevreden?	Ja, dat resultaat is behaald. Geen twijfel mogelijk, maar er loopt natuurlijk wel een monitoringsprogramma waar nog dingen uit kunnen komen. Maar alle afspraken zijn nagekomen en geen wanklanken.
Voldoet het fysieke resultaat (de nieuwe HPZ) aan de tevoren afgesproken kwaliteit met betrekking tot natuur, recreatie en landschap	Idem.
In hoeverre zijn de N, L & R aspecten van invloed geweest op <ul style="list-style-type: none"> - Het tijdsverloop en -planning van het gehele project - De kwaliteit van het ontwerp - De kosten 	<p>We hebben zo veel mogelijk aspecten proberen mee te nemen. Vervolgens kwam er een parallelprogramma vanuit de provincie, maar die heeft het tijdsverloop niet beïnvloed.</p> <p>Fietspad is achteraf erin gekomen, is gekomen op verzoek van buitenaf (provincie). Staat los van het programma</p>

	RK.
	Het ontwerp had niet goedkoper gekund. De voorbereidingskosten hadden lager gekund. Verder niet.
In hoeverre dragen de N, L & R aspecten van dit concept bij aan een vermarktbaar exportproduct?	Interessante aspecten die geoptimaliseerd kunnen worden in je ontwerp kunnen blijken uit monitoringsprogramma's. In Nederland is het niet vermarktbaar want hier ligt overal al zand. In Amerika, bijvoorbeeld in New Orléans en Miami zou kunnen kiezen voor zandige oplossingen. HHNK hoeft dat niet uit te dragen, geen oogmerk.

Naam, organisatie, functie	Dirk Bakker (van Oord), Jasper Bakker(Boskalis)
Omschrijving/functie/ werkzaamheden/verantwoordelijkheden	projectleider
Hoe heeft u het meenemen van omgevingsaspecten in het project ervaren: -tijdens de aanbestedingsprocedure? -tijdens de uitvoering? -na de uitvoering?	<p>Er zijn rondetafelgesprekken geweest met de stakeholders waarbij een ontwerp is gemaakt waarin de wensen van de stakeholders zijn geland. Het ontwerp is in een tweede rondetafelgesprek gepresenteerd en deze is goed ontvangen. Wat we voor beide zones hebben geregeld is de lagune. Ik had er zelf een aandachtspunt bij, en dat was of het wel stand houdt. Je zit met natuurlijke aspecten welke het moeilijk maken voor recreatie. Tot nu toe valt het mee, je krijgt veel kwelwater vanuit de duin, wat positief is.</p> <p>Er worden monsters genomen van het water, maar wij hebben geen zwemwaterkwaliteit beloofd. Iedere partij die wilde inschrijven moest verplicht in gesprek met stakeholders (omwonenden etc.). Hierdoor zijn er ideeën uitgekomen zoals de lagune. Als het overleg met de omgeving er niet was geweest was er geen lagune en panoramaduin ontstaan. Zonder tenderrichtlijn geen lagune. EMVI zegt ook dat je aan de omgeving moet werken, en als je projecten zoals de lagune inschrijft, heb je een betere concurrentiepositie. Uiteindelijk</p>

	bleek het gewenste ontwerp ook het winnende ontwerp, dus de aspecten die in de tender bedacht en uitgewerkt zijn, zijn ook daadwerkelijk gerealiseerd. Er is een Eisenboomverificatiematrix gemaakt. Dit is een matrix waarin gezegd wordt: als u ons neemt, gaan we dit maken. Dat wordt een contractstuk, en uiteindelijk moeten we daaraan voldoen.
	We hebben 20 jaar onderhoud beloofd, en voor de lagune 5 jaar, om te zien of deze levensvatbaar is.
Hoe zijn jullie tot de keuzes gekomen voor het ontwerp van de omgevingsaspecten (bv. panoramaduin, duinlandschap, wilgenrijen, stroblokken)	Het concept is door de landschapsarchitect getoetst, en de omgeving werd zeer gewaardeerd. Duinlandschap: het zoeken naar een natuurlijke uitstraling was de omzet van het tenderteam en de omgeving.
Hoe hebt u de tijdsplanning van het project ervaren?	De tijdsplanning van de tender was ruim, mede door het uitstel van de uiteindelijke datum. De tijdsplanning van de realisatie was ook ruim voldoende omdat de hopper capaciteit voor de combinatie geen kwestie was. De voorbereidingstijd hebben we zelf gekozen.
Waren er genoeg financiële en communicatieve middelen in relatie tot de omgevingsaspecten aanwezig?	Ja, 'Zand tegen Zee' was een goed medium en ook communicatie van het HHNK heeft goed gewerkt.
Was er genoeg kennis en ervaring v.w.b. de omgevingsaspecten? En zo niet, hoe hebben jullie die binnengehaald?	HHNK heeft een profielschets gegeven van de omgevingsmanager. Hieraan kon de combinatie voldoen en dat heeft gewerkt. Er was voldoende draagvlak voor het project, en de uitvoering was beheerst. Hierdoor was de combinatie goed in staat om omgevingsaspecten te managen.
Waren de juiste stakeholders voor deze omgevingsaspecten bij het project betrokken, of hadden dit er ook minder of meer kunnen zijn? Zo ja, welke moesten erbij/hadden er buiten kunnen blijven?	De juiste stakeholders waren aangesloten en iedereen voelde zich gehoord, wat goed was voor het draagvlak.
Hoe verliep het proces v.w.b. deze omgevingsaspecten? Wat ging er goed, en wat kon er beter? Wat waren de verrassingen?	De gevolgen van grondwaterstijging en het afschuiving van de taluds was, hoewel voorzien, onderschat, en hier hebben we dus bij moeten schakelen. Het gebruik van papierpulp is tijdens de uitvoering bedacht.

	Als we de uitgevoerde maatregelen opgenomen hadden in het hinderplan van de aanbidding hadden we hier beter op gescoord.
Hoe was de interne communicatie binnen het consortium op omgevingsaspecten?	De communicatie was open en transparant, maar we moesten erop toezien dat er focus was op zowel de omgeving als de realisatie.
Hoe was de communicatie met de stakeholders resp. externe betrokkenen op omgevingsaspecten?	We hadden een uurtje in de week een vergadering met Zand tegen Zee, en dit verliep prima. De sfeer was laagdrempelig en open.
Zijn alle stakeholders (tot nu toe) hun afspraken nagekomen?	Ja, er waren er een paar bij die wat opportunistisch waren, maar niets onredelijks
Zijn er onverwachte gebeurtenissen voorgevallen? Zo ja, hoe is hier mee omgegaan, en hoe kan dit de volgende keer voorkomen worden?	Onverwacht was de grondwaterstijging, en het bemalen en horizontale drainage.
Is het gewenste resultaat behaald in termen van gestelde doelen voor omgevingsaspecten, en bent u tevreden?	Ja, de doelstellingen zijn behaald en wij zijn dik tevreden
In hoeverre zijn de omgevingsaspecten van invloed geweest op <ul style="list-style-type: none"> - Het tijdsverloop en -planning van het gehele project - De kwaliteit van het ontwerp - De kosten 	<p>De Raad van State procedure heeft de strandsuppletie achteruit geworpen waardoor we in een slecht-weer periode terecht zijn gekomen. Dit heeft miljoenen gekost.</p> <p>De natuurwensen hebben geleid tot een efficiënt en veilig ontwerp. Dit kost wat extra zand maar dat weegt op tegen de meerwaarde. Dit geldt ook voor het panoramaduin. De lagune is zelfs een besparing van zand.</p> <p>Het contract is gegund onder EMVI. EMVI heeft zich terugverdiend in een winnend ontwerp. In extra kosten heeft OG een ontwerp gekregen dat kon rekenen op een groot draagvlak door de toevoegingen zoals het panoramaduin, de vochtige duinvallei, het palendorp, duinsteen, de QR-code bij het wrak van de Prince George, het uitkijkpunt en de lagune. Dit draagvlak is veel meer waard dan de extra kosten die er voor OG mee gemoeid waren.</p>
In hoeverre dragen de omgevingsaspecten van dit concept bij aan een verkmarktbaar exportproduct?	In het buitenland is het realiseren van een dergelijk project veel makkelijker. Het ligt er net aan waar de markt om vraagt. Het werk in Nederland is anders dan de rest van de wereld. In het buitenland is het makkelijker voor dergelijke projecten dan in Nederland.

BV Nederland staat wel weer wederom op de kaart.

Naam, organisatie, functie	Hans Eikelenboom
Omschrijving/functie/ werkzaamheden/verantwoordelijkheden	Seniormedewerker waterveiligheid.
Hoe heeft u het meenemen van omgevingsaspecten in het project ervaren: -tijdens de aanbestedingsprocedure? -tijdens de uitvoering? -na de uitvoering?	<p>HHNK wilde in eerste instantie eigenlijk alleen de dijk van de HPZ verhogen. De Provincie NH wilde een zandige oplossing. Bij een dijkverhoging had je huizen af moeten breken, leidingen moeten verleggen, en er waren geen nieuwe kansen geweest voor ruimtelijke kwaliteit. Er was een budget van 250 miljoen voor de zandige oplossing, besloten door Eurlings. De aannemer die extra RK kon ontwikkelen kon 'punten' krijgen. Er was ongeveer 170 miljoen voor het project, en de rest als 'reservepotje'.</p> <p>In opdracht van de provincie is het fietspad toegevoegd. Ongeveer 25 RK-projecten zijn geselecteerd in P1. Dat heeft geleid tot extra</p>

natuurinvesteringen, zoals de strandhoofden, die zijn behandeld en geüpgraded. Ook de zandpolder is een groot succes, hier zijn veel vogels gesignaleerd en bijgekomen. Zandpolder 1 lag er al, 2 en 3 is nu al klaar en gerealiseerd, en 4 komt wellicht ook nog. Dit hoort niet bij de 250 miljoen, maar eigen budget van de provincie.

Er wordt heel veel geïnvesteerd in ideeën van lokale ondernemers.

Er waren in 2012 ongeveer 5000 bezoekers voor het bezoekerscentrum, dit jaar worden er ongeveer 50.000 bezoekers verwacht, dat is geweldig. Parkeerplaatsen bij Camperduin worden echter niet uitgebreid, er is genoeg parkeergelegenheid. Bij Petten komt langs de dijk wel een extra parkeergelegenheid.

Deze RK-projecten zijn voor ons kleine bouwsteentjes die voor ons tot een groot huis leiden die moeten zorgen voor een groei van de lokale economie bij de HPZ en de omliggende dorpen.

Wij voeren van Groet tot aan Den Helder RK-programma's uit.

Hoe zijn jullie tot de keuzes gekomen voor het ontwerp van de omgevingsaspecten (bv. panoramaduin, duinlandschap, wilgenrijen, stroblokken)

Hoe hebt u de tijdsplanning van het project ervaren?

Het duurt in Nederland met een groot project altijd 10 jaar. Er komen altijd rapporten over 'kan het sneller en beter', maar dat gaat in Nederland niet. Het is complex, veel uitzoekwerk, veel overleg met de regio, er moet draagvlak gecreëerd worden. Dat is op zichzelf niet zo erg, als het maar leidt tot het plan waar iedereen tevreden over is.

Waren er genoeg financiële en communicatieve middelen in relatie tot de omgevingsaspecten aanwezig?

Geld is geen hot item geweest. Geld zat. We hadden hier al jarenlang geld voor gereserveerd. Een nieuw college gaat daar weer geld aan toevoegen. We zijn alleen geen Sinterklaas, dus we proberen er een multipliereffect aan te geven.

Was er genoeg kennis en ervaring v.w.b. de omgevingsaspecten? En zo niet, hoe hebben jullie die binnengehaald?	We hadden zelf goede kennis in huis. We huurden als provincie adviseurs ruimtelijke kwaliteit in. We hadden de top van de Nederlandse landschapsarchitecten in huis, waaronder Dirk Jan Hoekstra.
Waren de juiste stakeholders voor deze omgevingsaspecten bij het project betrokken, of hadden dit er ook minder of meer kunnen zijn? Zo ja, welke moesten erbij/hadden er buiten kunnen blijven?	Ja. Er vielen geen mensen uit de boot en iedereen die erbij moest zitten zat er gelijk bij. Wat wellicht wel interessant is, is dat elke aannemer 2 sessies gehad met afgevaardigden om te weten wat er speelde in de omgeving (dialoogverhaal Boskalis-Van Oord). Zo creëer je veel vertrouwen en draagvlak.
Hoe verliep het proces v.w.b. deze omgevingsaspecten aspecten? Wat ging er goed, en wat kon er beter? Wat waren de verrassingen?	Het plan wat er nu ligt is een juiste dosering. Groet heeft de lagune, Petten heeft de panoramaduin en in het midden is er rust. Nu is het aan de gemeenten om dat verder aan te vullen.
Hoe was de interne communicatie binnen het consortium op omgevingsaspecten?	
Hoe was de communicatie met de stakeholders resp. externe betrokkenen op omgevingsaspecten?	Dit liep erg goed, moest er een ton geïnvesteerd worden werd dit altijd netjes door drieën gedeeld, bij wijze van spreken. We wilden met z'n allen een goed project neerzetten, en daar hoorde goede communicatie bij.
Zijn alle stakeholders (tot nu toe) hun afspraken nagekomen?	Alle afspraken zijn nagekomen.
Zijn er onverwachte gebeurtenissen voorgevallen? Zo ja, hoe is hier mee omgegaan, en hoe kan dit de volgende keer voorkomen worden?	Bij het tweede ruimtelijke programma kwamen er toch heel veel nieuwe ideeën los, maar hier zaten niet echt verrassingen bij. Hieraan zag je wel dat het wel heel veel tot vervolginvesteringen gaat leiden. Er was heel veel enthousiasme bij gemeente en ondernemers. Er zijn nu plannen voor nieuwe accommodatie-parken en uitbreiden van huidige bungalowparken.
Is het gewenste resultaat behaald in termen van gestelde doelen voor omgevingsaspecten, en bent u tevreden?	Ja.
In hoeverre zijn de omgevingsaspecten van invloed geweest op <ul style="list-style-type: none"> - Het tijdsverloop en -planning van het gehele project 	Ja, in feite wel want er is een paar jaar gediscussieerd over de zandige oplossing. Hier hebben de omgevingsaspecten (meer mogelijkheden) een grote rol gespeeld.

- De kwaliteit van het ontwerp- De kosten	Het is zeer vernieuwd geweest op de kwaliteit.

De kosten zaten in het maatschappelijk uitleggen en verdedigen. De provincie heeft ongeveer 20-25 miljoen geïnvesteerd.

In hoeverre dragen de omgevingsaspecten van dit concept bij aan een vermarktbaar exportproduct?

De provincie is het al 5 jaar aan het verkopen aan het buitenland via internationale congressen. We zijn al in Japan, Taiwan etc. geweest. Wij organiseren ook internationale watercongressen. Wij koppelen het vaak met SAIL Amsterdam.

**Voortgangsrapportage HPZ -
Vergelijkingsonderzoek**

concept

Titel

Voortgangsrapportage HPZ - Vergelijkingsonderzoek

Project

1220732-000

Kenmerk

1220732-000-ZKS-0008

Trefwoorden

Hondsbossche- en Pettemer Zeewering. HPZ. Belevingsonderzoek.

Samenvatting

Een overzicht van 14 kustversterkingsprojecten die gescand zijn op evaluatie inzake beleving.

Versie	Datum	Auteur	Paraaf	Review	Paraaf	Goedkeuring	Paraaf
	jun. 2016	O.G. Lagendijk T. de Leijer		A.W. Minns		F.M.J. Hoozemans	

Status

concept

Dit document is een concept en uitsluitend bedoeld voor discussiedoeleinden. Aan de inhoud van dit rapport kunnen noch door de opdrachtgever, noch door derden rechten worden ontleend.

**Verkenning van onderzoeken naar
beleving van omgevingseffecten bij
kustversterkingsprojecten.**

In het kader van de aanvullende monitoringsonderzoeken bij de HPZ thema C is ter voorbereiding een verkenning uitgevoerd naar kustversterkingsprojecten van de afgelopen 10 jaar.

Er is gezocht naar projecten waar een belevingsonderzoek op omgevingseffecten is uitgevoerd. Dit met de bedoeling om van de ervaringen en resultaten te kunnen leren en die toe te kunnen passen in het in 2016 uit te voeren belevingsonderzoek bij de HPZ.

In totaal zijn 14 projecten geïdentificeerd. Medewerkers en oud medewerkers aan deze projecten zijn benaderd en bevraagd op belevingsonderzoeken. Bij 7 projecten is geen enkele evaluatie op beleving of waardering gedaan. Bij de 7 andere projecten zijn wel evaluaties of effectstudies gehouden of op dit moment gaande.

Kustversterkingsproject	Evaluatie	Type evaluatie	Opmerkingen
ZS Dijk in duin - Katwijk	Ja	Tevredenheidsonderzoek	
Zandmotor - Kijkduin	Ja	Recreatiemonitoring	Onderzoek gestart najaar 2015
ZS Waterdunen	Ja	Sociaal-economische effectanalyse 2010	Belevingsonderzoek volgt na uitvoering in 2016/7
Ameland	Ja	Effectenstudie recreatie en toerisme	
Project Zeeweringen, Zoutelande en Bathpolder	Ja	Tevredenheidsonderzoek communicatie	
Provincie Noord-Holland	Ja	Project identiteiten kustplaatsen Noord-Holland	
Nederlandse kust	Nog niet		Onderzoek naar concurrentiepositie van kustplaatsen. (incl. natuur en recreatie). Petten niet opgenomen als kustplaats.
ZS Vlissingen	Nee		
ZS West Kapelse Zeedijk	Nee		
ZS Dijk in Duin Noordwijk	Nee		
ZS Scheveningen Boulevard	Nee		
ZS Kust van Voorne	Nee		
ZS Flauwe werk	Nee		
Delflandse Kust	Nee		

Tabel x Overzicht van geïnventariseerde kustprojecten op evaluaties/belevingsonderzoek.

Hieronder volgt een beschrijving van de evaluaties die zijn uitgevoerd.

Dijk in Duin - Katwijk

Tussen oktober 2013 en februari 2015 is de kust bij Katwijk versterkt met een Dijk-in-Duin oplossing. Tussen de dijk en de boulevard is een ondergrondse parkeergarage gebouwd. Tegelijkertijd is het duingebied verbreed en opnieuw ingericht. Een unieke en innovatieve combinatie binnen één project.

Na afronding van dit project is een tevredenheidsonderzoek gehouden op de volgende aspecten:

- Inzet en aanpak gemeente
- informatieavonden
- maandfaseringskaarten
- bereikbaarheid voor klachten
- nieuwsbrief
- diverse actuele informatievoorzieningen
- bereikbaarheid webcam
- excursies en rondleidingen
- bewonersbrieven

Door middel van een enquête zijn respondenten (waarvan bijna 75% omwonenden zijn) bevraagd.

Relevantie

De nadruk bij dit onderzoek lag vooral op de wijze waarop de gemeente heeft gecommuniceerd voor tijdens en na de werken. Er is in dit onderzoek geen aandacht besteed aan de waardering van het opgeleverde.

Zandmotor bij Kijkduin

Een zandmotor is een voor de kust aangelegde kunstmatige zandbank in de vorm van een schiereiland. Door de zeestroming verandert de zandbank van vorm. Het zand ervan zal in de loop der jaren langs de kust verspreid worden.

De zandmotor is in 2011 aangelegd.

In 2015 is door de provincie Zuid-Holland een zogenaamde recreatiemonitor van start gegaan. Deze is in het najaar door Witteveen+Bos uitgevoerd. In december 2015 waren de analyses en verwerkingen nog in gang. Er zijn nog geen resultaten beschikbaar.

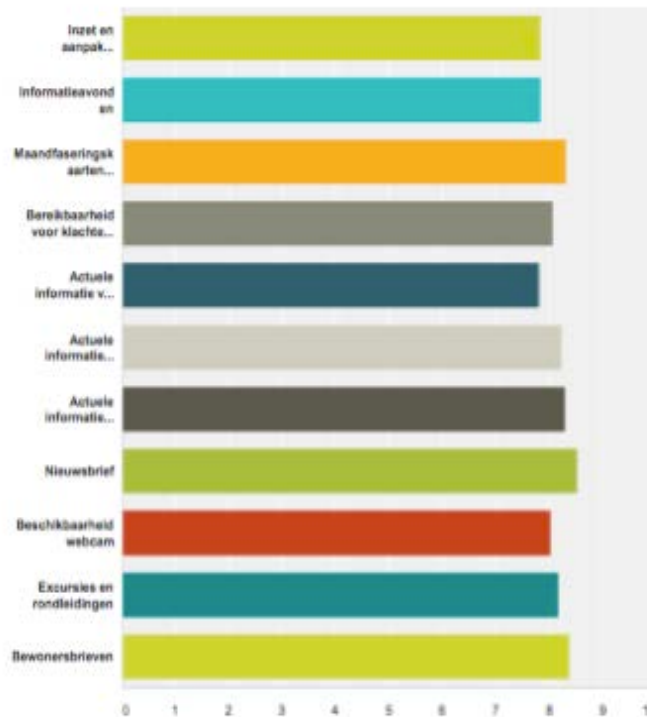
Relevantie

De vragenlijst waarmee zo'n 1000 bezoekers aan de Zandmotor zijn benaderd legt de nadruk op het recreatieve gebruik van de zandmotor en haar omgeving. Het probeert hiermee inzicht te verschaffen in welke type recreant van welke voorzieningen om omstandigheden gebruik maakt.

Er worden geen vragen gesteld over hoe landschap, natuur en recreatie(voorzieningen) beleefd worden.

Q9 Hoe beoordeelt u onderstaande maatregelen op het gebied van communicatie met de omgeving? Wilt u met rapportcijfers aangeven hoe tevreden u daarover bent (cijfer tussen 1 en 10)?

Beantwoord: 214 Overgeslagen: 0

Waterdunen

Het kustvak tussen Breskens en Groede is een zwakke schakel, waar een nieuw, sterk duin wordt aangelegd. Het nieuwe duin komt tegen de bestaande dijk. Daarnaast is de kuststrook in de omgeving van deze polder een bijzonder aandachtsgebied in het 'Gebiedsplan Natuurlijk Vitaal', bedoeld om een kwaliteitsslag te maken in de ruimtelijke kwaliteit en de streek een sociaaleconomische impuls te geven.

In 2010 een sociaaleconomische effectenanalyse gemaakt. De uitkomsten worden vooral uitgedrukt in economische waarden. Er worden schattingen gemaakt als de toenemende toeristen (en hoeveel extra geld dit oplevert), extra werkgelegenheid die dit oplevert en inkomstenverlies (direct en indirect) van de landbouw.

Het onderzoek legt een relatie tussen kustversterking en de sociaaleconomische impact hiervan.

Relevantie

In het onderzoek wordt geen relatie gelegd met (mogelijke) beleving van natuur, landschap en recreatie. Het is een kwantitatief ingestoken effectstudie.

Ameland

Om te zorgen dat ook Ameland droge voeten houdt, onderhoudt Rijkswaterstaat op dit moment de kust door regelmatig zand aan te brengen. In totaal zal bijna twee en half miljoen kuub zand verplaatst worden naar de kustlijn van Ameland.

Omdat het project nog niet voltooid is, is er nog geen evaluatieonderzoek beschikbaar. Wel is het voor aanvang van het project een effectenstudie uitgevoerd, waarin de volgende aspecten zijn onderzocht:

- ecologie;
- landschap;
- cultuurhistorie en archeologie;
- bodem;
- water;
- recreatie en toerisme;
- landbouw;
- woon- en leefmilieu.

Omdat deze effectstudie ook de sociale impact van kustversterkingsprojecten onderzoekt, zijn vooral de sociale aspecten van belang, namelijk cultuurhistorie, recreatie en toerisme, en woon- en leefmilieu. De uitkomsten van het onderzoek zijn vrijwel unaniem, er vindt namelijk geen aantasting van het cultuurhistorisch erfgoed plaats, dijkversterking heeft voor recreatie en toerisme geen significante, permanente effecten. Het rapport geeft een negatief resultaat op het gebied van woon- en leefmilieu, dit is vooral gebaseerd op hinder tijdens de uitvoering van de werken.

Relevantie

Er is bij deze effectenstudie geen onderzoek gedaan naar de (mogelijke) beleving van omgevingsaspecten als recreatie, natuur en landschap.

Project Zeeweringen - Zoutelande en Bathpolder

In deze eeuw is in de provincie Zeeland ruim 300km dijk van nieuwe bekleding of van een alternatieve verdediging voorzien.

Bij het dijktraject Zoutelande en dijktraject Bathpolders is na afloop van de werken een tevredenheidsonderzoek op het gebied van communicatie uitgevoerd. Er is een combinatie gemaakt is van digitaal en schriftelijk onderzoek, met als doel het beantwoorden van de volgende vragen:

- In welke mate is de doelgroep tevreden over de communicatie omtrent de projecten? Is voldaan aan de behoefte? Op welke aspecten wel/niet?
- In welke mate zijn de communicatiedoelstellingen bereikt?

Enkele conclusies uit het

onderzoek: De eerste is dat er veel behoefte is aan informatie omtrent dijkversterking, en niet alleen personen uit de directe omgeving maar ook bezoekers (toeristen). Ten tweede is naar voren gekomen dat belanghebbenden via verschillende kanalen geïnformeerd zijn en hier zeer tevreden over zijn met een rapportcijfer van bijna een 8 voor beide dijktrajecten. Als laatste wordt informatie over eventuele schade en overlast en werktijden als zeer belangrijk beoordeeld.

Relevantie

Evenals enkele andere onderzoeken ligt ook hier het accent op de wijze waarop is gecommuniceerd. Er is geen onderzoek gedaan naar beleving van het opgeleverde in termen van natuur-, landschaps- en recreatiewaarde.

Provincie Noord-Holland

Het Project Identiteit Kustplaatsen is een project van de Provincie Noord-Holland om de identiteit van de Noord-Hollandse kustplaatsen te ontdekken. *“Met Identiteit Kustplaatsen is vijf jaar geleden een interactief, onderzoekend en praktische aanpak ontvouwd. Voor alle kustplaatsen is het versterken van de identiteit het uitgangspunt en de basis. Het project bestond uit twee pilots gebiedsontwikkeling en een paralleltraject voor alle kustgemeenten met daarin aandacht voor bewustwording, internationale samenwerking, ontwerpverkenningen Atelier Kustkwaliteit en tenslotte inzet van de Identity Matching Methode. De marsroute loopt van bewustwording naar profielen, verder richting strategieën en projecten in de (nabije) toekomst”.*

Op verschillende manieren en met verschillende methodes wordt getracht de identiteit van kustplaatsen te achterhalen. Door middel van kleuren, economische aspecten en bepaalde faciliteiten heeft de provincie getracht een aantal kernkwaliteiten aan de kustplaatsen toe te dienen. Er worden verschillende methoden gebruikt, waaronder de ‘Identity Matching Methode’, het Kwadrant-model (te zien op de afbeelding) is hier een onderdeel van. Zoals in het verslag te lezen valt: *“Binnen de Identity Matching Methode draait daarom alles om de Identiteit van de bestemming én zijn bezoekers. Want bestemmingen vormen van nature een context voor gedrag. Hoe duidelijker die wordt vertaald naar een eenduidig aanbod en een daarbij passende promotie, hoe makkelijker het voor bezoekers wordt een keuze te maken voor het aanbod waar zij op dat moment behoefte aan voelen. En hoe meer de bezoeker zich thuis voelt in die context, hoe sterker de binding. Een kwestie van Identity Matching”.*

Relevantie

Dit onderzoek had een goed kader kunnen vormen voor het HPZ onderzoek bij Petten en Camperduin omdat hier sprake is van in ieder geval een nieuwe fysieke identiteit. Namelijk een nieuw duinlandschap waar tot voor kort een harde zeewering van ruim 5 kilometer beeldbepalend was.

Helaas zijn beide kernen niet opgenomen in de kustplaatsen die zijn onderzocht.

**Voortgangsrapportage HPZ
beleving-Zienswijze analyse**

concept

Titel

Voortgangsrapportage HPZ beleving-Zienswijze analyse

Project

1220732-000

Kenmerk

1220732-000-ZKS-0007

Trefwoorden

Hondsbossche- en Pettemer Zeewering. HPZ. Belevingsonderzoek.

Samenvatting

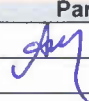

De Zienswijze reacties die zijn ingediend op het plan voor de HPZ zijn geclusterd naar onderwerp en vervolgens geanalyseerd ten behoeve van het opstellen van een enquête voor een belevingsonderzoek.

Referenties

NOTA BEANTWOORDING ZIENSWIJZEN – ALGEMEEN DEEL – ZWAKKE SCHAKELS
NOORD_HOLLAND

2013.09.18 – Versie 12

Hoogheemraadschap Hollands Norderkwartier 13.36630

Versie	Datum	Auteur	Paraaf	Review	Paraaf	Goedkeuring	Paraaf
	jun. 2016	O.G. Lagendijk T. de Leijer		A.W. Minns		F.M.J. Hoozemans	

Status

concept

Dit document is een concept en uitsluitend bedoeld voor discussiedoeleinden. Aan de inhoud van dit rapport kunnen noch door de opdrachtgever, noch door derden rechten worden ontleend.

<i>Aspect</i>	<i>Aantal reacties</i>	<i>Relevantie voor beleving</i>	<i>Hoe mee te nemen in de enquête?</i>
Landschap	7	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uitzicht ➤ Verontreiniging (hondenpoep) ➤ Cultuurhistorische waarden zoals de HPZ als beelddrager, Prince George, het fietsen aan de buitenzijde van de dijk, vissen en lopen op de strandhoofden. 	In de vorm van schaalvragen waarbij de antwoorden een bepaalde gradatie op een schaal aangeven, bijvoorbeeld: 'hoe belangrijk is het uitzicht voor/achter de duin voor u', of 'het is jammer dat de Prince George niet meer zichtbaar is'.
Natuur	17	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vogels (vooral voor de steenlopers, scholeksters en grote sterns) ➤ Brak tot zout ecosysteem ➤ Verloren gaan van de strekdammen ➤ Begraven van mosselen, krabben zeesterren, alikruiken, slakdolven en garnalen 	Omdat dit een vrij breed spectrum is met veel indieners van zienswijzen is hier een combinatie van enquêtevragen nodig; vragen met betrekking tot vogels, vragen met betrekking tot de strekdammen, en vragen met betrekking tot het voedsel van de vogels, welke begraven worden onder het zand. Opnieuw zijn schaalvragen van toepassing, maar bijvoorbeeld ook nominale vragen of dichotome vragen (waarbij de respondent uit 2 antwoordcategorieën er één moet kiezen, bijvoorbeeld ja/nee, eens/oneens).
Recreatie	18	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Strandrecreatie ➤ Fietsen ➤ Lagune ➤ Surfen 	Hier komen vragen over waardering het meeste van pas. Waarderen bezoekers en omwonenden het nieuwe landschap met betrekking tot recreatie, en zien zij kansen (ja/nee, en zo ja, welke). Aangezien er veel zienswijzen ingediend zijn door surfers, zou hier een aparte categorie gemaakt voor kunnen worden. Dit is echter niet van toepassing op de andere bezoekers/omwonenden. Het is onzeker of we de lagune mee moeten nemen, omdat die niet in ons onderzoeksgebied valt.
Stuifzand	18	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Last van stuifzand op wasgoed ➤ Schade aan rieten daken 	Deze vragen zijn vooral van toepassing voor omwonenden en ondernemers. Het makkelijkst zijn schaalvragen, waarin

		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Negatief effect op weidedieren 	bewoners aangeven in welke mate zij hinder ondervinden van stuifzand, en op welke manier dit van toepassing is.
Grondwater	5	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Afname brakke wateren achter de zeewering ➤ Verzoeting van het grond- en oppervlaktewater 	Hier zijn maar enkele zienswijzen over ingediend, vooral door natuurorganisaties. De vraag is of dit voor omwonenden of bezoekers ook van toepassing is. Dit is ook moeilijk te meten, omdat het daadwerkelijke effect op het grondwater nog moet blijken. Het belevingseffect van grondwater zou eventueel in combinatie met de natuurvragen gemeten kunnen worden.